

SIMION BĂRNUȚIU, PROFESOR DE FILOSOFIE LA LICEUL DIN BLAJ. (TREI DOCUMENTE INEDITE)

Cu ocazia unei retrospective asupra studiilor dedicate vieții, activității și operei lui S. Bărnăuțiu, profesorul P. Teodor¹ atrăgea atenția asupra faptului că operele gânditorului revoluționar de la 1848 n-au fost încă cercetate, că n-au fost încă analizate proclamațiile sau o serie de texte, care ar arunca o nouă lumină asupra dimensiunilor personalității profesorului blăjean.

Rezultatele cercetărilor românești asupra lui S. Bărnăuțiu, publicate în acest deceniu, au abordat din diferite unghiuri de vedere moștenirea spirituală datorată ideologului revoluției pașoptiste. Nu puține la număr, concluziile acestor investigații, completând contribuția substanțială a lui G. Bogdan Duică, vizează printre altele: izvoarele lucrărilor bărnăuțiene, identificarea și valorificarea unor opere rămase în manuscris, opiniile filosofului despre libertate națională și ecleziastică sau despre proprietate, ideile pedagogice, aportul adus la răspîndirea filosofiei kantiene în cultura românească modernă, precizări despre activitatea sa didactică, discursul din 2/14 mai 1848, scrierile mărunte² etc.

În contextul mai larg al predării filosofiei în liceul din Blaj (*Lyceum episcopale Balasfalvense*) pînă la anul 1848, este cunoscută, în linii mari, activitatea la catedră desfășurată de profesorul S. Bărnăuțiu³. El a susținut prelegeri la *Facultas philosophica* a liceului, între anii

¹ În *Studia Hist.*, 1, 1972, p. 33—38.

² Cf., în mod selectiv, din exegeza românească: A. Andea, în *Athenaeum*. Buletin științific studentesc. Seria științe sociale, Cluj, I, 1970, p. 111—121; idem, în *Centenar muzeal orădean*, 1972, p. 295—302; idem, în *Studia Hist.*, 1, 1973, p. 33—51; E. Deliman, S. Crăciun, în *Lucrări științifice. Istorie*, Oradea, 1974, p. 97—101; I. Vintu, în *Din gîndirea politico-juridică din România. Figuri reprezentative*, București, 1974, p. 135—158; A. Andea, în *Noesis*, 3, 1975, p. 187—198; I. Comșa, în *România literară*, 27, 8, 1975, p. 19; G. Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelenice din secolul al XIX-lea*, I. Cluj-Napoca, 1977, p. 121—136; idem, *Scrierile mărunte ale lui Simion Bărnăuțiu după 1850*, în *ibidem*, p. 137—215; V. Dărăban, în *ActaMP*, 1, 1977, p. 305—310; idem, în *ActaMP*, 2, 1978, p. 338—349; A. Avram, în *Ziridava*, 11, 1979, p. 939—948; idem, în *AIIA*, 22, 1979, p. 157—178.

³ G. Bogdan Duică, *Viața și ideile lui Simion Bărnăuțiu*, București, 1924, p. 33—38, 144—154; D. Ghișe și P. Teodor, în *Revista de filozofie*, 11, 3, 1964, p. 357—369; A. Andea, în *Ziridava*, 11, 1979, p. 939—948; I. Mărza, în *Apulum*, 18, 1980, p. 325—337.

1830—1834, 1839—1845, predind, inițial, în latinește, ulterior, în românește, filosofia kantiană după compendiul lui W. T. Krug, *Handbuch der Philosophie und der philosophischen Literatur*. Se susține că, la început, S. Bărnuțiu s-a folosit, foarte probabil, de traducerea latină a lui St. Marton, profesor la colegiul reformat din Papa (comitatul Veszprém)⁴, *Systema philosophiae criticae in compendium redigit*, Viena, 1820, după lucrarea aceluiași W. T. Krug. Mai mult, pentru nevoile învățămîntului de la școlile din Blaj, S. Bărnuțiu întreprinde, și realizează de altfel, traducerea românească integrală a filosofiei lui W. T. Krug, după *Handbuch der Philosophie* (logica, metafizica, estetica, dreptul, etica și religia). Cursul de filosofie al lui S. Bărnuțiu este o traducere liberă, o prelucrare a sus-numitului compendiu. Profesorul blăjean respectă forma lucrării originale, cu anumite modificări, renunțînd însă la bibliografie, restructurînd unele părți, exemplificînd afirmații cu date și fapte fie din alte lucrări ale lui W. T. Krug, fie din literatura greco-romană sau din istoria universală și transilvăneană⁵. Prin acest act de înaltă cultură, S. Bărnuțiu este primul dintre intelectualii noștri din secolul al XIX-lea, care a realizat traducerea în limba română a unei lucrări de filosofie kantiană.

Versiunea lui S. Bărnuțiu după compendiul lui W. T. Krug a fost întrebuintată ca manual la liceul academic din Blaj și a circulat în manuscris, printre elevii acestei școli, nefiind editată nici pînă astăzi. S-a bucurat, după cum era și firesc, de ecou în rîndul auditorilor prelegerilor de filosofie, fapt care explică și existența unor copii manuscrise după ele⁶. Pînă acum se cunosc 4 copii manuscrise, după prelegerile de filosofie ale fostului profesor blăjean. Avem în vedere ms. rom. 38, 39, 40, conservate la Biblioteca Academiei. Filiala Cluj-Napoca, și ms. rom. 4192, existent la Biblioteca Centrală Universitară din același oraș⁷.

Cercetări recente de arhivă, în contextul mai vast al preocupărilor noastre cu privire la școlile superioare de la Blaj și rolul lor în formarea intelectualității românești din Transilvania (de la generația Supplex-ului la generația revoluției de la 1848), s-au soldat cu depistarea a trei piese documentare, inediate pînă acum⁸. Prin formă și conținut, ele constituie, după cum vom vedea, mărturii prețioase asupra activității lui S. Bărnuțiu, în calitate de profesor la liceul din Blaj pentru anul 1843.

⁴ G. Bogdan Duică, *op. cit.*, p. 144—154; A. Andea, în *AIIA*, 22, 1979, p. 170; idem, în *Ziridava*, 11, 1979, p. 939—942.

⁵ A. Andea, în *AIIA*, 22, 1979, p. 172.

⁶ Vezi, pentru acestea: D. Ghișe, și P. Teodor, *art. cit.*, p. 357—365; A. Andea, în *Ziridava*, 11, 1979, p. 943—944.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Arhivele statului. Filiala județului Alba. Fondul Mitropolia română unită Blaj, nr. 1455/1843, ff. 13 r—18 v (Mai departe, abreviat, *doc. nr. 1455/1843*).

Documentele, pe care le dăm publicității cu această ocazie, se intitulază, două dintre ele, *Propositiones e Methaphysica Applicata* (Anexa I-II). În fond, ele reprezintă subiectele din cursul de metafizică aplicată și din aretologie (știința virtuții), susținut de profesorul S. Bărnuțiu în anul 1843. Era înaintat, spre avizare, directorului liceului românesc din Blaj, episcopul Ioan Lemeni. Corpul de documente, datat 28–29 iunie 1843, poartă pecetea originalității, datorită semnăturii autentice a profesorului de filosofie S. Bărnuțiu. Aceasta apare pe două dintre cele trei piese documentare (Vezi Anexa 1, 3).

Primul dintre cele două documente, datat „Blasii die 29 Juny 1843”; beneficiază de semnătura autografă a lui S. Bărnuțiu și de adnotarea episcopului Făgărașului: „843 Theses e Philosophia” (Vezi Anexa 1). În ceea ce privește conținutul, *Propositiones e Methaphysica Applicata* însumează, în total, 40 subiecte pentru examenul de filosofie de la liceul din Blaj, în vara anului școlar 1843. Dintre acestea, 17 teme aparțin metafizicii aplicate, iar 23 teme fac parte din aretologie⁹ (Fig. 1).

A doua piesă documentară, girată de același profesor de filosofie, poartă adnotarea directorului liceului, pe atunci I. Lemeni. Este edificatoare, în ceea ce privește data: „843 Theses 1ⁱ Anni Philosophorum”. (Vezi Anexa 2). Față de primul document pus în discuție, nu există deosebiri esențiale în direcția conținutului. Însă, asupra definiției unor categorii filosofice din metafizica aplicată și aretologie pentru elevii blăjeni din anul I se înregistrează câteva reformulări. Acestea nu alterează, în fond, esența problematicii dezbătute¹⁰. Metafizicii aplicate îi sînt consacrate 16 teme, pe care urmau să le pregătească auditorii din anul 1843 ai profesorului S. Bărnuțiu. Comparativ cu primul document, unde existau 17 subiecte, aici se înregistrează cu unul mai puțin (Vezi Anexa 2) însă, o cercetare paralelă a documentelor ne îndreaptă către constatarea că *propositiones* 17 (n. n.) din prima piesă de arhivă: „Homo a natura dominus in terram factus, et ad culturam destinatus est”¹¹, apare și la al doilea exemplar. Însă, este comasată cu *propositiones* 16 (n. n.), în următoarea redactare: „Omnia entia organica finalia sunt, proinde tota natura finalis est, homo vera a natura dominus in terram factus et ad culturam destiantus est”¹² (Vezi Anexa I-II). În plus, aici găsim și o listă cu elevi, intitulată *Auditores Philosophiae Primi Anni*¹³.

Grupul de documente, care constituie baza articolului de față, se încheie cu o scrisoare, datată: „Blasii die 28^a Junii 1843”, semnată de titularul catedrei de filosofie, S. Bărnuțiu. Era destinată, după cum se poate bănuși, directorului liceului din localitate, I. Lemeni. De fapt, și poartă adnotarea sa: „843 Theses e Philosophia Morale pr. 28^a Junie”¹⁴ (Vezi Anexa 3).

După aceste considerații preliminare asupra grupului de documente, se impune, în mod firesc, dezbaterea tematicii sale de bază. Ne gîndim, în acest sens, la utilitatea schițării unei atari problematici pentru fixarea coordonatelor filosofice ale prelegerilor susținute de profesorul S. Bărnuțiu în fața auditorilor în 1843. De fapt, aceste prelegeri fac parte integrantă din gîndirea filosofică bărnuteană înainte de revoluția de la 1848–1849. Totodată, se pot detecta și temele pentru care trebuiau să se pregătească elevii la examenul de filosofie din același an. Cu alte cuvinte, sîntem în posesia unui prețios indiciu asupra nivelului învățămîntului filosofic la liceul românesc academic din Blaj în anii premergători revoluției pașoptiste.

Ne rețîn atenția, pentru început, subiectele de examen din *Methaphysica Applicata*. După o definiție a naturii, explicată ca un complex al lucrurilor într-o continuă mișcare, S. Bărnuțiu împarte obiectul cursului său în *hilologie*, *organo-*

⁹ *Ibidem*, ff. 13 r–14 v.

¹⁰ *Ibidem*, ff. 15 r–16 v.

¹¹ *Ibidem*, f. 13 v.

¹² *Ibidem*, f. 15 v.

¹³ *Ibidem*, f. 16 r.

¹⁴ *Ibidem*, f. 18 r–v.

logie și teleologie¹⁵. Subiectele, formulate mai departe, presupuneau ca elevii să posede cunoștințe din domeniul *hilologiei metafizice*. Avem în vedere, în special, cele două categorii filosofice cu care operează hilologia: materia (*materia*) și mișcarea (*motus*) (*Anexa 1*).

În spiritul filosofiei kantiene, pornind de la conceptele filosofice profesate de W. T. Krug, mai simplificate și mai ușor de înțeles de elevi (în comparație cu universalul ideilor lui I. Kant), profesorul S. Bărnuțiu jalonează o serie de probleme despre materie și atributul ei de bază, mișcarea: mobilitatea materiei (*mobilitas*) și schimbarea locului (*mutatio loci*). Prima dintre acestea este definită ca proprietate fundamentală a materiei. Aici mai apare conceptul determinabilitatea materiei și momentele care, în opinia metafizicienilor pot determina materia: direcția (*directio*) și viteza (*celeritas*). Următoarele subiecte, avute în pregătire de elevi, după cum rezultă din *Propositiones e Methaphysica Applicata* vizează continuitatea mișcării, caracterul ei relativ, cele două categorii de mișcare: dreaptă (*rectilinia*) și curbă (*curbilinia*). Se acordă importanță puterii materiei (*vis motrix*) cu cele două grupe ale sale: *vis repulsiva* și *vis attractiva*¹⁶.

În direcția congruență cu filosofia lui W. T. Krug, profesorul blăjean S. Bărnuțiu a prezentat în fața auditorilor săi fenomenul nepătrunderii materiei, fără să neglijeze conceptul de transformare și raportul ei direct cu cantitatea și greutatea materiei. De asemenea, sînt dezbătute divizibilitatea materiei, legea comunicării ei, acțiunea și reacțiunea¹⁷ (*Vezi Anexa 1*).

Ultimele paragrafe din *Propositiones e Methaphysica Applicata* discută, în același spirit, subiecte din organologie și teleologie. Odată cu speciile principale ale organismului, divizate în *animalia* și *vegetalia*¹⁸, omul fiind tratat ca ființă organică, elevii, care au audiat prelegerile profesorului S. Bărnuțiu în 1843, trebuiau să pregătească și teme cu privire la finalitatea lumii organice (*entia organica*)¹⁹ (*Anexa 1*). Punctul ultim din acest grupaj se axează în jurul tezei metafizice despre destinația naturală a omului. Este exprimată, concis dar cuprinzător, în paragraful 17: „Homo a natura dominus in terram factas, et ad culturam destinatus est”²⁰ (*Anexa 1*).

Aceasta este, în esență, tematica părții prime din *Propositiones e Methaphysica Applicata*. Se pedalează, după cum am remarcat mai sus, asupra problemelor de bază din metafizica aplicată, mai precis din hilologie, organologie și teleologie.

Am menționat, deja, că ultima parte din *Propositiones e Methaphysica Applicata* însumează 23 puncte (n. n.) dintr-o altă ramură a metafizicii, aretologia²¹. După o definiție a aretologiei, considerată ca o doctrină a virtuții, întâlnim divizarea ei, în aretologia pură și aplicată, elementară și ascetică. Odată cu dezbătrea conștiinței moralității (*conscientia moralitatis*) și a legii moravurilor (*lex morum*) care trebuie să fie dominată de însăși rațiune²², profesorul de la liceul din Blaj enunță principiile ei de bază: sensul moral, voința divină, perfecțiunea, fericirea, educația etc., fără să uite de indiferentism, scepticism și probabilism.

¹⁵ *Ibidem*, f. 13 r.

După cum se poate observa, profesorul S. Bărnuțiu operează cu termeni și categorii filosofice specifice gândirii metafizice europene din prima jumătate a secolului al XIX-lea. *Hilologia* a fost o ramură a metafizicii aplicate, care se ocupa cu studiul și interpretarea mișcării. *Organologia*, o altă ramură, a metafizicii, cerceta corpul din același punct de vedere. În fine, *teleologia* însuma concepțiile metafizice despre finalitatea proceselor din univers, în conformitate cu anumite scopuri.

¹⁶ Doc. nr. 1455/1843, f. 13 r.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, f. 13 v.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

Acestea din urmă sînt considerate drept primejdioase din punct de vedere al doctrinei virtuții²³ (*Anexa 1*). De fapt, acest conținut de idei, dezbătut în cadrul aretologiei, se încadrează perfect în politica școlară a epocii, promovată de autoritățile guberniale din Transilvania, în raport direct cu măsurile venite din partea Curții de la Viena. (*Fig. 2*).

Următoarele subiecte din aretologie abordează: virtutea unică, raportul dintre virtutea creștină și civilă, caracterele acțiunilor morale și păcatele (*Anexa 1*).

Profesorul de filosofie S. Bărnuțiu trebuie să fie dezbătut în fața auditorilor de la liceul episcopal din Blaj în anul școlar 1843 problema atît de complexă cu privire la datorii (*officia*)²⁴, din moment ce următoarele paragrafe din *Positiones e Methaphysica Applicata* tratează tocmai chestiunea în cauză (*Anexa 1*). După ce se precizează temeiul împărțirii datoriilor (în datorii față de sine și față de alții), se stăruie asupra condițiilor fundamentale ale virtuții. Profesorul blăjean insistă asupra libertății voinței și asupra îndepărtării cauzelor (*libertas voluntatis et remotio impedimentorum*)²⁵.

În raport cu această tematică se urmăresc, în continuare, diferite aspecte ale datoriilor omenești (*officia humana*) sau se pune problema categorisirii lor în datorii față de sine și față de alți oameni, fără să fie neglijate datoriile personale și impersonale din punctul de vedere al moralei creștine. În directă legătură cu datoriile omenești se analizează categoria de dragoste (*amor*) de orientare creștinească dar și patologică. Dragostea față de sine, aroganța, vanitatea, trufia, lășitatea, adulația etc. sînt interpretate ca urmare directă a amorului patologic. Nu sînt uitate nici consecințele dragostei creștinești: noblețea, frumusețea, adevărata umilință²⁶ etc. (*Anexa 1*).

Înaintînd în țesătura de idei a aretologiei, se poate înregistra efortul de elucidare a chestiunii datoriilor. Se propune, în acest sens, educarea atentă a libertății, onoarei și sociabilității, căci, în caz contrar, aceste calități s-ar putea transforma în adevărate vicii²⁷. După ce se precizează că, din punct de vedere aretologic, datoria (creștinească desigur) față de alții trebuie să îndeplinească rolul unei adevărate legi, ne întîlnim cu o enumerare a categoriilor ei: dreptatea, îngrijirea sănătății și puterii semenilor, bunăvoința²⁸ etc. (*Anexa 1*).

Ultimele paragrafe din *Aretologia* pun în fața elevilor, care se pregăteau pentru examenul de metafizică în anul școlar 1843 la profesorul S. Bărnuțiu, aspecte legate de datoriile sociale și familiare, fără să fie omise datoriile civile, raportul strîns dintre aceste datorii și virtute²⁹ etc. Socotim, că este concludent ultimul paragraf, al 23-lea (n. n.), în ceea ce privește cultivarea virtuții, sentiment educat și în liceul românesc de la Blaj: „Ad tollenda virtutis impedimenta: cognitum sui ipsius et aliorum, exercitium iudicii moralis, exercitium in adimplendis officiis ex reverentiae erga officia, amor verae Religionis, fuga superstitionis, refrenatio passionum necessario sunt”³⁰. (Vezi și *Anexa 1*).

Exemplarul al doilea din *Propositiones e Methaphysica Applicata* (Vezi *Anexa 2*) reproduce, cu unele modificări de redactare, fără schimbări esențiale asupra conținutului, textul primei piese documentare, mai sus prezentată³¹. Publicarea ei, în contextul contribuției de față, se justifică prin importanța particulară a oricărei mărturii de arhivă, care atestă activitatea didactică de la Blaj, a viitorului ideolog al revoluției din 1848.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, f. 14 r.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, f. 15 r—16 r.

Valoarea științifică a celei de a doua anexe se potențează cu mult, datorită părții sale finale. Autograful profesorului de filosofie S. Bărnăuțiu (Vezi *Anexa II*) încheie, în chip fericit socotim, *Auditors Philosophiae Primi Anni*³². Așadar, ne găsim în fața unei liste care ne comunică, în mod clar, numărul și numele elevilor din anul întâi ai liceului episcopal din Blaj. În anul școlar 1843/27 elevi au audiat prelegerile de filosofie metafizică, susținute de profesorul S. Bărnăuțiu³³. Așadar, avem o cifră exactă a tineretului studios român, care, în acel an, a luat contact în liceul de la Blaj cu filosofia lui I. Kant, în varianta sa mai simplificată, propusă de manualul lui W. T. Krug, tradus după cum se știe, de profesorul S. Bărnăuțiu. (Fig. 3).

Prin parcurgerea numelor celor 27 de auditori ai prelegerilor profesorului de filosofie S. Bărnăuțiu în anul 1843, am reținut pe unii elevi, care, în timpul revoluției de la 1848—1849 sau în deceniile imediat următoare, s-au evidențiat în diferite compartimente ale istoriei românilor transilvăneni³⁴. Menționăm, în acest sens, pe Nicolae Popea (1826—1908), mai târziu președinte al Comitetului Național Român din Transilvania și membru al Academiei (din anul 1899). Autor al unor lucrări de istorie națională, colaborator la mai multe, N. Popea a avut printre colegii săi de an și pe brașoveanul N. Gaetan, ulterior asesor al districtului Făgărașului, cu o activitate meritorie în viața politică românească, după ce între anii 1848—1849 s-a numărat printre tinerii patrioți transilvăneni, care au trecut Munții Carpați, pentru a sprijini soarta revoluției din Țara Românească³⁵. Nu putem omite, în același context, pe elevul Iuliu Mihali, unul din copiii protopopului Grigore Mihali, fruntaș al intelectualității românești din Transilvania în secolul al XIX-lea. I. Mihali va studia dreptul la liceul academic din Cluj. În 1846, în anul al doilea de studii, moare, din cauza unei pneumonii. Cu ocazia înmormântării, studiosii români au organizat o manifestare națională pe străzile orașului. Fostul coleg de la Blaj, N. Popea a rostit, cu acest prilej, prima cuvântare publică românească la Cluj, ceea ce a provocat intervenția din partea autorităților guberniale³⁶.

Al treilea și, de fapt, ultimul document, care ne interesează în contextul cercetării, este o scrisoare a profesorului S. Bărnăuțiu³⁷. Redactată la Blaj, în 28 iunie 1843 (Vezi *Anexa 3*), scrisoarea era adresată directorului liceului românesc,

³² *Ibidem*, f. 16 r.

³³ În acest caz, trebuie amendat rezultatul calcului, conform căruia într-un an de studiu, ar fi fost 11—14 auditori în filosofie. Cf. A. Andea, în *AIIA*, 22, 1979, p. 173—174. Numărul auditorilor la cursul de filosofie de la liceul episcopal din Blaj a fost mai mare decât 11—14 elevi și în urmă cu 7 ani, deci în anul școlar 1836—1837. După cum reiese din analiza documentului nr. 1536/1836, păstrat la Arhivele statului, Filiala județeană Alba. Fondul Mitropolia română unită Blaj — ne gândim la *Informatio de auditoribus Philosophiae in annum primum / et secundum / pro anno scholastico 1836/7* — au urmat prelegerile de filosofie ale profesorului I. Dragomir 32 elevi. Dintre aceștia am reținut, la timpul potrivit, pe: Ioan Brad din Orlat, prefect de gloate în scaunul Sibiului (în timpul revoluției de la 1848—1849); Paul Kerekeș, viitorul profesor la liceul din Blaj (1845—1854); Iosif Sterca Suluțiu de Cărpiniș, ulterior fruntaș politic, istoric, literat și președinte al „Astrei”; Nicolae Vlăduț, mai târziu prefect al Cimpiei, Cf. I. Mărza, în *Revista de istorie*, 29, 8, 1976, pp. 1215—1222; idem, în *AIIA*, 21, 1978, pp. 417—427.

³⁴ Pentru acest aspect, un izvor documentar prețios rămâne, pe mai departe, *Verzeichniss der siebenbürgisch-romanischen Intelligenzen für das Jahr 1849*, la S. Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—49*, Sibiu, 1944, p. 144—160.

³⁵ George Bariț și contemporanii săi, I. Coordonatori Ștefan Pascu și Iosif Pervain. Documente literare, București, I, 1973, p. 95, 134, 136, 149; II, 1975, p. 152; IV, 1978, p. 381.

³⁶ *Ibidem*, III, p. 91, 106; IV, p. 66.

³⁷ *Doc. nr. 1455*, f. 18 r—v

episcopului I. Lemeni. Anunțându-l despre examenul din metafizică și aretologie, a cărui tematică și auditori se desprind, cu claritate, din documentul prezentat, S. Bărnuțiu îl invită, totodată, să participe la desfășurarea examenului³⁸.

Aceasta este, în linii generale, situația în ceea ce privește conținutul celor trei piese documentare. Urmărim, în continuare, în măsura posibilităților, concordanțele care se pot stabili între *Propositiones e Methaphysica Applicata* și còpiile după prelegerile de filosofie din perioada blăjeană, susținute de S. Bărnuțiu. Totodată, vom încerca, să stabilim corespondențe și cu manualele de filosofie kantiană, în speță cu W. T. Krug, *Handbuch der Philosophie und der philosophischen Literatur*, tradusă, după cum se știe, de St. Marton și de S. Bărnuțiu. În fine, vom avea în vedere și varianta românească a aceleiași lucrări, datorată lui T. Cipariu.

Din cercetarea paralelă a còpiilor manuscrise, identificate pînă acum, după cursurile bărnuțiene de la Blaj între anii 1830—1834, 1839—1845, și cele două *Propositiones e Methaphysica Applicata*, am constatat următoarele. Știința dreptului, care a putut fi copiat cel tirziu în toamna anului 1844, ilustrind deci a doua perioadă a activității didactice a lui S. Bărnuțiu la Blaj, reprezintă cursul de drept natural.³⁹ Deci, nu se poate găsi, sub raportul conținutului, nici o corespondență cu cele două *Propositiones*. În aceeași situație se găsește un alt manuscris, redactat în prima jumătate a secolului trecut.⁴⁰ În schimb, între manuscrisele 38 și 40⁴¹ și piesele arhivistice, depistate și analizate în cadrul cercetării noastre, se pot stabili legături asupra problematicei filosofice dezbătute. Astfel, chestiunile cuprinse în *Propositiones e Methaphysica Applicata*, deci subiectele de examen pentru metafizică și aretologie, pot fi detectate în cuprinsul miscelaneului 38. Aici sînt analizate, pe larg, în cadrul părții a treia, teme referitoare la *Invățătura cunoașterii*⁴². Ele ar corespunde, în linii generale, primei părți din piesele de arhivă prezentate, adică metafizica propriu-zisă. Totodată, partea a doua a miscelaneului 40, intitulată *Știința virtuții*, abordează o problematică vastă din domeniul aretologiei⁴³. Într-o formă comprimată, tematica din aretologie poate fi întilnită în partea a doua din *Propositiones e Methaphysica Applicata*; aceeași problematică se regăsește și în manualul de filosofie kantiană al lui W. T. Krug, *Handbuch der Philosophie und der philosophische Literatur*. Partea a treia din volumul întii, *Erkenntnislehre*, abordează o impresionantă tematică, de la definiția metafizicii pînă la destinația naturală a omului (§ 251 *Begriff* — § 377 *Natürliche Bestimmung des Menschen*)⁴⁴. În același timp, partea a șasea din volumul al doilea, *Tugendlehre* tratează, în extenso, probleme de aretologie (§ 619 *Begriff* — § 694 *Sittliche Erziehung des Menschen*)⁴⁵. Ceea ce corespunde ultimei părți din *Propositiones*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, ms. rom. 4192. Vezi și considerațiile lui A. Avram, în *Ziridava*, 11, 1979, p. 943—944; idem, în *AIIA*, 22, 1979, p. 171—172.

⁴⁰ Avem în vedere ms. rom. 39, păstrat actualmente la Biblioteca Academiei. Filiala Cluj-Napoca.

⁴¹ Vezi D. Ghișe și P. Teodor, *art. cit.*, p. 357—369.

⁴² Biblioteca Academiei. Filiala Cluj-Napoca, ms. rom. 38, f. 69 r—107 v (§ 251 *Noțiune* — § 332 *Teismul și ateismul*).

⁴³ Biblioteca Academiei. Filiala Cluj-Napoca, ms. rom. 40, f. 59 r—116 r (§ 121 *Cuprindere* — § 198 *Creșterea omului ce morăie*).

⁴⁴ W. T. Krug, *Handbuch der Philosophie und der philosophischen Literatur*, I, Leipzig, Brockhaus, 1822, S. 249—368.

⁴⁵ *Ibidem*, II, S. 258—346.

În legătură cu manualul lui W. T. Krug precizăm că ediția 1822, folosită și de noi în cadrul cercetării de față, conservată sub cota B 5633 la Biblioteca Academiei. Filiala Cluj-Napoca, a aparținut cărturarului T. Cipariu. Această proveniență este dovedită de ștampila „Timotheu Cipariu“, aflată pe foaia de titlu a celor două volume. Cu ocazia unor investigații asupra aceleiași teme, efectuate

Volumul lui W. T. Krug, *Systema philosophiae criticae*, în ediția profesorului St. Marton, tipărită la Viena, 1820, prezintă importanță în privința conținutului, pentru a stabili cîteva concordanțe cu *Propositiones e Methaphysica Applicata*. În speță, este vorba de capitolul I *Hylologia methaphysica* din partea a doua, *Methaphysica Applicata* a volumului întâi. Subiectele pentru examenul din metafizică aplicată al profesorului S. Bărnăușu din vara anului 1843 se regăsesc, la dimensiuni dezvoltate, între paragrafele 92 *Conceptus Methaphysicae Applicatae* și 132 *Motus reciprocus, quo necessarium corporis Praedicatum*.⁴⁶

Prima parte din *Propositiones e Methaphysica Applicata* corespunde, în linii generale, cu secțiunea II. *Metafizica aplicată* din traducerea lui T. Cipariu, *Elemente de filosofie după W. T. Krug*. Avem în vedere cele două capitole: *Hilologia metafizică* și *Organologia metafizică*,⁴⁷ respectiv paragrafele 337—365, 366—377.

Dacă încercăm, să stabilim importanța documentară a celor două *Propositiones e Methaphysica Applicata*, trebuie, să avem în vedere mai ales semnificația lor aparte pentru perioada blăjeană prerevoluționară din activitatea profesorului de filosofie S. Bărnăușu. Nu trebuie să neglijăm nici un alt aspect al problemei, și anume valoarea lor pentru nivelul învățămîntului românesc de la liceul din Blaj, în contextul mai vast al dezvoltării învățămîntului din Transilvania în anii care au precedat revoluția de la 1848—1849.

Prezentarea și publicarea pieselor de arhivă, în cadrul mai vast al valorificării moștenirii spirituale datorate lui S. Bărnăușu⁴⁸, împlinește, chiar dacă relativ târziu, un deziderat cultural al lui G. Bogdan Duică, exprimat în urmă cu peste 60 de ani.⁴⁹ Conținutul de idei al documentelor confirmă, în chip hotărît, constatările cercetărilor asupra gândirii filosofice bărnăușiene. Acestea au stabilit că S. Bărnăușu a predat la liceul din Blaj, între 1830—1834, 1839—1845, filosofie kantiană în varianta simplificată, propusă de compendii lui W. T. Krug. În același timp, s-a putut stabili, de data aceasta cu precizie, numărul auditorilor români ai prelegerilor de filosofie kantiană la Blaj în anii premergători revoluției. Este vorba de 27 auditori pentru anul 1843, număr care trebuie luat în considerare, în stabilirea oricăror concluzii cu privire la auditorii români de filosofie kantiană în epoca investigată.

Trebuie să ținem seama și de însemnătatea științifică a celor două *Propositiones e Methaphysica Applicata* pentru nivelul de ansamblu al învățămîntului filosofic românesc în Transilvania epocii respective. În acest caz, trebuie să precizăm că filosofia kantiană, predată la liceul românesc se ridica la dimensiunile învățămîntului filosofic profesat în liceele imperiului habsburgic. Prin calitățile sale didactice, *Handbuch der Philosophie und der philosophischen Literatur* a cunoscut o largă răspîndire la scara imperiului, fiind tipărit în mai multe ediții sau fiind tălmăcit de St. Marton, S. Bărnăușu și T. Cipariu.

Dar semnificația predării filosofiei kantiene la Blaj de către profesorul S. Bărnăușu este mult mai mare. Asistăm, în acest cadru de emulație culturală, nu numai la difuzarea unui nou spirit filosofic în

la Biblioteca documentară „T. Cipariu” Blaj, am identificat, sub numărul de inventar 222, ediția din anul 1828 după volumul al doilea al aceleiași lucrări, tipărită tot în Leipzig, în editura Brockhaus, Foaia liminară păstrează autograful original: „Barnutz Simeonis mpr. Philosophiae Professor”. Deci, compendii lui W. T. Krug, tradus de profesorul blăjean, se afla în biblioteca sa.

⁴⁶ W. T. Krug, *Systema philosophiae criticae*. În compendium redegit, latine interpretatus est, ac edidit Stephanus Martón, I, Viennae, Typ. Ant. Pichler, 1820, pp. 280—304.

⁴⁷ T. Cipariu, *Elemente de filosofie după W. T. Krug*, Blasiu, [cu tip. semin. diec.], 1861, pp. 300—336.

⁴⁸ Vezi, pentru aceasta, nota 2 supra.

⁴⁹ G. Bogdan Duică, *op. cit.*, p. 150.

rîndul auditorilor de la liceul românesc din Blaj ci și, implicit, la revitalizarea școlii și bisericii ca adevărate instituții naționale, ținînd seama de ideile vehiculate de filosofia kantiană în această direcție. Profesarea unui nou învățămînt filosofic în centrul cultural al Blajului a determinat apariția unei generații de tineri studioși cu o nouă orientare intelectuală, devotați poporului și clarificați asupra nevoilor stringente ale națiunii române din Transilvania în anii care au precedat revoluția sau chiar în timpul ei. Mulți dintre acești studioși se vor afla pe baricade, luptînd cu arma în mînă sau răsbindînd și apărînd ideile progresiste ale filosofiei bărnuteiene despre libertatea națională și ecleziastică, proprietate, limbă, cultură, republică, independență etc. De fapt, aici trebuie să vedem consecințele cele mai fertile ale predării filosofiei kantiene la liceul din Blaj, în anii care au precedat revoluția.

IACOB MĂRZA

ANEXE

1.

PROPOSITIONES

E

METHAPHYSICA APPLICATA

Natura seu complexus rerum, quae spatium implent, et in tempore mutantur, non tantum realium, sed etiam idealem partem habet.

Methaphysica Applicata seu scientia naturae philosophica in hilologiam, organologiam, et teleologiam dividitur.

Materia cogitatur ut aliquid in spatio existens, et per suam actuositatem sensui externo datum, ast quomodo materia in origine erat, non potest determinari.

Materiam porro ut aliquid originarie dynamicum cogitare oportet, Mobilitas vero est prima materiae proprietas, et motus idem ac mutatio loci.

Momenta motus determinandi sunt directio et celeritas, motus vero quilibet continuus est, et una cum quiere ad relativa tantum spatia referuntur.

Causa motus est vis motrix, attractiva vel repulsiva, utraque gradus habet, differt quidem una ab altera, attamen ex synthesis utriusque materia composita esse cogitatur.

Efficientia harum virium a massa corporis dependet, materia vero quaevis gravis est, et in infinitum divisibilis.

Quo majori massa corpus quoddam praeditum est, quo celerius movetur, eo major est tam proprius motus, quam ille, quem se alteri corpori communicat.

Quantitas materiae in omnibus naturae corporeae mutationibus universim eadem semper manet.

Omnes mutationes in mundo corporeo, quae ad res mere materiales referuntur, causam externam habere debent, qua posita necessario sequi debent.

In omni communicatione motus reperitur actio et reactio.

Motus in quietem nonnisi per retardationem, quies in motum nonnisi per accelerationem transit.

Motus aut est mere possibile praedicatum unius corporis, aut est actuale corporis directionem suam, omni momento mutantis, aut necessarium corporum motum sibi invicem communicantium.

Universus mundus corporeus s. natura ens organicum nominari potest, hinc in natura adest vis organica, quae se manifestat ut vis alitrix, genitrix, et vitalis.

Entia organica alia sunt animalia, alia vegetalia, homo autem propter rationem ab aliis animalibus non gradu, sed specie differt.

Omnia entia organica finalia sunt, et quietora natura ens organicum est, tota natura finalis est;

Homo a natura dominus in terram factus, et ad culturam destinatus est.

ARETOLOGIA

Aretologia s. doctrina virtutis in puram et applicatam; utraque in Elementarem, et asceticam dividitur.

Conscientia moralitatis quidem fundamentum, minime tamen sufficiens actionum dijudicandarum norma est, idcirco ad claram, et perspicuam ppiorum moralium cognitionem perducenda.

Lux morum universalis et necessaria si oportet, cuius auctor ipsa ratio est, et Philosophis variis formulis expressa fuit.

Principia: Sensus moralis, voluntatis divinae, perfectionis, felicitatis, educationis, et formae regiminis pro suprema virtutis lege haberi nequeunt. Indifferentismus, Scepticismus, et Probabilismus moralitati sunt perniciosi.

Obligationis moralis subiecta solum entia rationalia, et libera objecta vero actiones liberae et possibles esse possunt.

Praeter objectivam rationem ad agendum determinantem alia subjectiva necessaria est, et haec est reverentia legis, sensiones autem pathologicae non possunt esse elateres morales.

Vera virtus unica est, naturalis np: s. philosophica, idcirco virtus christiana, civilis etc in fundamento a philosophica nihil differunt; virtus admittit gradus.

Actiones immorales s. peccata suos habent characteres, et conditiones gradusque, species autem peccatorum sunt variae.

Actiones entium rationalium duplex pretium et vilitatem, meritum et culpam habent pretium vo et vilitas, meritum et culpa determinatur in duplici foro, interno nimirum s. conscientia, et externo, quod soli Deo proprium est.

Fundamentum divisionis officiorum in officia erga se et alios aestimatio dignitatis rationalis entibus rationalibus propriae constituit.

Collisio nisi inter applicata officia locum non habet, facile autem solvitur, si ad ppiorum hunc in finem necessariorum cognitionem etiam vivacitas Conscientiae accesserit.

Virtutis duae sunt conditiones: libertas voluntatis, et remotio impedimentorum, quae formando morali characteri obstant, haec impedimenta alia sunt proxima, alia remota, ascetica omnia efficacibus tollere conatur remediis.

Ex hominis ad animalitatem indole amor sui ipsius sensualis, ex eius vo ad humanitatem indole amor tam intellectualis, quam rationalis oritur, priora duo amoris genera pathologica, posterius practicus amor vocatur.

Officia humana in officia erga nos ipsos, et erga alios homines, objecta vero officiorum in personalia, et impersonalia dividuntur.

Quilibet certis erga se officiis obstringitur, objectum, rationem, et fontem suum habentibus.

Ex amore sui pathologico, solipsismus, prprium interesse arrogantia, vanitas, superbis, humiserpentia, adulatio et alia vitia nascitur, ex amore practico vero nascitur nobilis, superbia, genuina humilitas, vera modesti.

Quodvis ens sensitivo rationale non modo vum et sanitatem conservandi, corpus animumque excolendi, sed et opes aquirendi, iisque in fcs honestas utendi officio obstringitur.

Studium libertatis, honoris, et socialitatis officio valde conforme est, cavendum tamen ne in vitia moralia degeneret.

Quivis certis erga alias officiis obstringitur internam rationem, objectum proximum, et fontem proprium habentibus.

Officia erga alios homines alia sunt iustitiae, quo referunt officia erga vitam, sanitatem, et opes aliorum, alia sunt benevolentiae, que petinent officia aliis complacendi, benefaciendi, et his similia. Etiam officio veracitatis et toleraetiae erga alios obstringimur.

Officiis socialibus familiaria, civilia, et erga totum genus humanum officia continentur.

Officiis, quibus erga Deum ex reverentia erga infinitam illius Majestatem obstringimur, cultu negativo et positivo, cui externus quoque et publicus Dei cultus accedat oportet, satisfieri potest.

Ad tollenda virtutis impedimenta: cognitu sui ipsius et aliorum, exercitium iudicii moralis, exercitium in ad implendis officiis ex reverentia erga officia, amor verae Religionis, fuga superstitionis, refrenatio passionum necessario sunt.

Blasii die 29 luny 1843
F. 14 v: „843 Theses e Philosophia“
/adnotarea lui I. Lemeni/

SIMEON BARNUTIU mpria
Philosophiae Professor

Arh. Stat. Alba. Fondul Mitropolia română unită Blaj, nr. 1455/1843, ff. 13 r—14 v

2.

PROPOSITIONES

E

METAPHYSICA APPLICATA

Natura ceu complexus rerum, quae spatium implent, et in tempore mutantur, non tantum realem, sed et idealem partim habet.

Metaphysica Applicata ceu scientia naturae philosophica in hylologiam, organologiam, et teleologiam dividitur.

Materia cogitatur ut aliquid in spatio existens, et per suam actuositatem sensui externo datum, ast quomodo materia in origine erat, determinari nequit.

Materiam porro ut aliquid originarie dynamicum cogitare oportet, mobilitas vero est prima proprietas materiae, et motus idem ac mutatio loci.

Momenta motus determinandi sunt directio et celeritas, motus vero quilibet continuus est, et una cum quiere ad relativa tantum spatia refertur.

Causa motus est vis motrix, attractiva vel repulsiva, utraque gradus habet, differt quidem una ab altera, attamen ex synthesis utriusque materia composita esse cogitatur.

Efficientia harum virium a massa corporis dependet, materia vero quaevis gravis est et in infinitum divisibilis.

Qua majori massa corpus quodpiam praeditum est, et quo celerius, movetur, ea major est tam proprius motus, quam ille, quam alteri, corpori extra se communicat.

Quantitas materiae in omnibus naturae corporeae mutationibus universim eadem semper manet.

Omnnes mutationes in mundo corporeo, quae ad res mere materiales referuntur, causam externam habere debent, qua posita necessario sequi debent.

In omni communicatione motus reperitur actio et reactio.

- Motus in quietem nonnisi per retardationem, quies in motus nonnisi per accelerationem transit.
- Motus aut mare possibile praedicatum unius corporis est, aut est actuale corporis directionem suam omni momento mutantis, aut necessarium corporum motum sibi invicem communicantium.
- Universus mundus s. natura ens organicum nominari potest, hinc in natura adest vis organica, quae se manifestat ut vis altrix, genetrix, vitalis.
- Entia organica alia sunt animalia, alia vegetabilia, homo autem propter rationem ab aliis animalibus non gradu sed specie differt.
- Omnia organica finalia sunt, proinde tota natura finalis est, homo vera a natura dominus in terram factus et ad culturam destinatus est.

ARETOLOGIA

- Aretologia S. doctrina virtutis in puram et applicatam, utraque in elementarem, et asceticam dividitur.
- Conscientia moralitatis quidem fundamentum, haud tamen sufficiens actionum dijudicandarum norma est, idcirco ad claram, et perspicatam principiorum moralium cognitionem perducendo.
- Lex morum universalis et necessaria sit oportet, cujus auctor ipsa ratio est, et a philosophis variis formulis expressa fuit.
- Principia: sensus moralis, voluntatis divinae, perfectionis, felicitatis, educationis, et formo regiminis pro supremo virtutis lege heberi nequeunt. Indifferentismus vero, scepticismus et probabilismus moralitati sunt perniciosi.
- Obligationis moralis, subiecta solum entia rationalia et libera, obiectu vero actiones liberae et possibiles esse possunt.
- Praeter obiectivam rationem ad agendum determinantem alia subjectiva necessaria est, scilicet reverentia legis sessiones autem pathologicae non possunt esse elaterus morales.
- Vera virtus unica est, naturalis np: s. philosophica, idcirco virtus christiana, civilis et in fundamento a philosophica non differunt, virtus habet gradus.
- Actiones immorales s. peccata suos habent characteres et conditiones, gradusque species autem peccatorum sunt variae.
- Actiones entium rationalium duplex pretium et vilitatem, meritum et culpam habent, pretium vero et vilitas, meritum et culpa determinatur in duplici foro, interno nimirum s. conscientia, et externo quod soli Deo proprium est.
- Fundamentum divisionis officiorum in officia erga se et erga alios aestimatio dignitatis rationalis entibus rationalibus propriae constituit.
- Collisio nisi inter applicata officia locum non habet, facile autem solvitur si ad principiorum hunc in finem necessariorum cognitionem etiam vivacitas conscientiae accesserit.
- Virtutis duae sunt conditiones libertas voluntatis, et remotio impedimentorum quae formando morali characteri obstant, haec impedimenta alia sunt proxima alia remota, ascetica omnia efficacibus tollere conatur remediis.
- Ex hominis ad animalitatem indole amor sui ipsius sensualis, ex ejus vero ad humanitatem indole amor tam intellectualis, quam rationalis oritur, priora duo amoris genera pathologica posterius practicus amor vocatur.
- Officia humana erga nos ipsos et erga alios homines, obiecta vero officiorum in personalia et impersonalia dividuntur.
- Quilibet certis erga se officiis obstringitur, obiectum, rationem, et fontem suum habentibus.

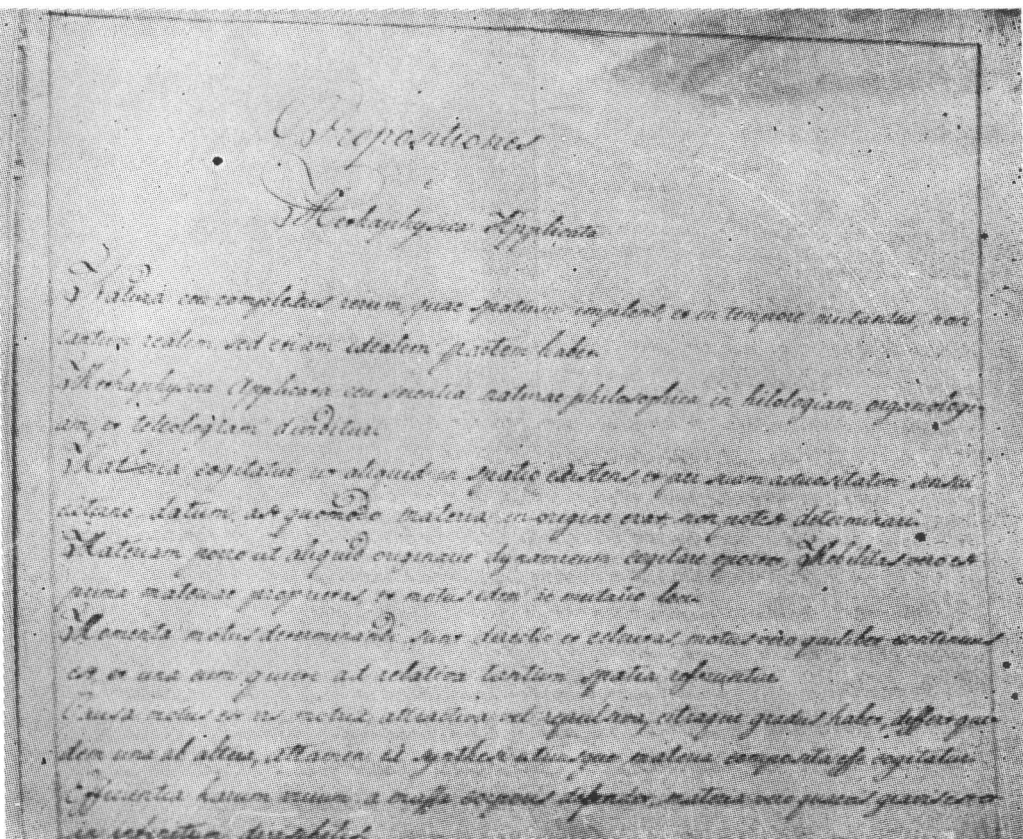

Fig. 1. *Propositiones e Metaphysica Applicata*, partea de început a documentului (Doc. nr. 1455/1843, f. 13 r).

Homo a se ipso liberum faciens et ad cultum destinatus est.

Aretolegia

Aretolegia est doctrina entitatis in puram et applicatam, utraque in Elementariam et
 Practicam dividitur.

Elementaria moralitatis praeponit fundamentum, minime tamen sufficientem actionum
 et iudiciorum normam est, idcirco ad doctrinam et praxin propriam superiorum moralium
 cognitionem producenda.

In morum universalis et necessaria sunt operes, cum auctor ipse ratio est, et
 legibus suis formulis obnoxia sunt.

Principia et innumerales voluntates divinae perfectionis, scientiae, educationis,
 et formae regimini sunt suprema virtutis lege haberi oportet. Indifferentismus
 et scepticismus et Probabilismus moralitati sunt perniciosa.

Obligatio moralis subiecta, sive intra rationalia et libera officia sive actiones
 libere et spontaneas est obligatio.

Virtus constantem intentionem ad agendum, dominantem alia subiectiva rationaria est
 et hanc in universis legibus virtutes autem pathologicae non possunt esse virtutes morales.

Dea virtutis norma est naturalis, et philosophica idcirco virtus christiana, aethis
 est in fundamento a philosophia nihil differtur, s. non admittit gradus.

Virtutes immorales a peccata sunt habent characteres et conditiones gradusque po-
 tates autem generantur in caritate.

Fig. 2. Aretolegia, primele nouă puncte (Doc. nr. 1455/1843, f. 13_v).

*Officium socialitatis familiaris cordis ex erga totum genus humanum
officia continentur.*

Officiis, quibus erga Deum et reverentia erga infinitam illius maiestatem obstringemur, cultus negativer et positiver cui et servit quoque et publicis dei cultui addictis operibus, satisfieri possunt.

Ad tollenda virtutis impedimenta, cognitio sui ipsius et aliorum et
 usus iudicii moralis, studium in adimplendis officiis
 et reverentia erga officia, amor verae religionis, supra
 superstitiones reformatione passionum necessaria
 sunt.

Audubon's Microphala from sea.

Maria Kildus
 Angel Kildus
 Eva Kildus
 Anna Kildus
 O. Kildus Samuel
 Rebecca Kildus
 Joseph Kildus
 Kildus Joseph
 Kildus David
 Kildus David

[illegible]

Populus nigra
And. Picea
Pinus latifolia
Pinus strobus
Abies balsamea
Thuja occidentalis
Larix laricina
Juniperus communis

1000 L. ...

Fig. 3. *Auditores Philisophiae Primi anni* (Doc. nr. 1455/1843, f. 16 r).

- Ex amore sui pathologico: solipsismus, proprium interesse, arrogantia, vanitas, superbia, humiserpentia, adulatio et alia vitia nascuntur ex amore vero practico nascitur nobilis superbia, genuina humilitas, vera modestia.
- Quodvis ens sensitivo rationale non modo vitam et sanitatem conservandi, corpus animumque excolendi, sed et opes aquirendi, iisque in fines honestos utendi officio obstringitur.
- Studium libertatis, honoris, et socialitatis officio valde conforme est cavendum tamen ne in vitia moralia degenerat.
- Quivis certis erga alios officiis obstringitur, internam rationem, obiectum proximum, et fontem proprium habentibus.
- Officia erga alios homines alia sunt iustitiae, quo referuntur officia erga vitam, sanitatem, et opes aliorum, alia benevolentiae quo pertinent officia aliis complacendi, benefaciendi et his similia. Etiam officio veracitatis et tolerantiae erga alios obstringimur.
- Officiis socialibus familiaria civilia et erga totum genus humanum officia continentur.
- Officiis, quibus erga Deum ex revérentia erga infinitum illius majestatem obstringimur, cultu negativo et positivo cui externus quoque et publicus Dei cultus accedat oportet, satisfieri potest.
- Ad tollenda virtutis impedimenta, cognitio sui ipsius et aliorum exercitium iudicii moralis, exercitium in adimplendis officiis ex reverentia erga officia, amor verae religionis, fuga superstitionis refraenatio passionum necessaria sunt.

Auditores Philosophiae Primi Anni

Albani Nicolaus
Angel Ioannes
Ban Ioannes
Beian Basilius
5. Ciungan Samuel
Cocovan Ioannes
Corcosiu Simeon
Doleisch Antonius
Gaitan Basilius
10. Gaitan Nicolaus

Hortulan Gregorius
Ilies Alexander
Kaliani Basilius
Latsa Basilius
15. Miháli Iulius
Moldovan Ladisl.
Niculitia Mich.
Orbán Nicolaus
Popa Basilius
20. Popa Georgius
Pap Ioannes

Poppea Nicolaus
Rad Petrus
Szabó Antonius
Szabó Carolus
Thomas Iosephus
Muntean Georgius

SIMEON BARNUTIU mp. Professor.

F. 16 v: „843 Theses Ii Anni Philosophorum“ /adnotarea lui I. Lemeni'.

Arh. Stat. Alba. Fondul Mitropolia română unită Blaj, nr. 1455/1843, ff. 15 r—16 v.

3. *Illustrissime, ac Reverendissime Domine, Episcopi!*

Primi anni Philosophiae Auditores e parte Metaphysicae, et Aretologia secundum propositiones isthic adsolutas eras examen subituri sunt, ad quod Illustritatem Vestram invitandi honorem mihi sumens debita Veneratione perservero.

Illustritatis Vestrae

Blasii die 28^a Junii 1843.

humillimus servus
SIMEON BARNUTIU mp.
Philosophiae Professor.

F. 18 v:

Illustrissimo ac Reverendissimo Domina

Ioanni Lemény de eadem

Almae Diacesis Graeco Catholicae Fogarasiensis

Episcopo singulariter Colendissimo

Intro sec.

Blasii

„843 Theses e Philosophia Morale pr. 28^a Junie“ /adnotarea lui I. Lemeni/.

Arh. Stat. Alba, Fondul Mitropolia română unită Blaj, nr. 1455/1843, ff. 18 r-v.

SIMION BĂRNUȚIU, PHILOSOPHIEPROFESOR IM LYZEUM AUS BLAJ (DREI UNBEKANNTE URKUNDEN AUS DEM JAHR 1843)

(Zusammenfassung)

S. Bărnăuțiu unterrichtete lateinisch und, später, rumänisch, Kantsphilosophie in der *Facultas philosophica* des Lyzeums aus Blaj zwischen den Jahren 1830—1834, 1839—1845. Für seine Vorlesungen benutzte der Professor das Kompendium des Gelehrten W. T. Krug, *Handbuch der Philosophie und der philosophischen Literatur*. S. Bărnăuțiu übersetzte diese Arbeit für die Bedürfnisse des rumänischen Unterrichtes.

Der Verfasser des Artikels hat in *Arhivele statului. Filiala județului Alba. Fondul Mitropolia română unită Blaj* drei Urkunden entdeckt, welche in der Richtung der pädagogischen Tätigkeit des S. Bărnăuțius — als Philosophieprofessor im Lyzeum aus Blaj für das Jahr 1843 — sehr wichtig sind (*Die Beilage I—III*). Die ersten zwei Urkunden sind betitelt: *Propositiones e Methaphysica Applicata*. Die letzte Urkunde ist ein Brief, welchen der Professor S. Bărnăuțiu an 28-sten Juni 1843 schrieb.

Im besondern stellen die Urkunden die Thematik der Vorlesungen des Professors S. Bărnăuțiu aus *Methaphysica Applicata* und *Aretologia* dar. Die Schüler müssten diese Thematik für die Prüfung aus Philosophie im Sommer des Jahres 1843 vorbereiten (Siehe *die Beilage I—II*). Die Urkunden teilen uns auch die Nummer der Hörer für die Vorlesungen der Philosophie im Geist der Gelehrten I. Kant und W. T. Krug für dasselbe Schuljahr (27 Hörer) mit.

Im zweiten Teil des Artikels realisiert der Verfasser eine Forschung in der Richtung der Analogie zwischen der Thematik aus den Urkunden *Propositiones e Methaphysica Applicata* und den Kopien nach den philosophischen Vorlesungen des Professors S. Bărnăuțiu (die rumänischen Handschriften 38, 39, 40 aus der Bibliothek der Akademie. Die Filiale Cluj-Napoca und die Handschrift 4192 aus der Zentralbibliothek der Universität Cluj-Napoca). Eine ähnliche Forschung realisiert der Verfasser auch mit den Arbeiten: W. T. Krug, *Handbuch der Philosophie und der philosophischen Literatur*, I, Leipzig, Brockhaus, 1822; W. T. Krug, *Systema philosophiae criticae*, ed. St. Maton, Viena, Ant. Pichler, 1820; T. Cipariu, *Elemente de filosofie după W. T. Krug*, Blasiu, Cu tip semin. diec., 1859.

Die Schlussfolgerungen des Artikels bemerken die politische und kulturelle Wichtigkeit der philosophischen Vorlesungen des Professors S. Bărnăuțiu im Geist der Gelehrten I. Kant und W. T. Krug für die rumänische siebenbürgische Intelligenz, welche sich im Lyzeum aus Blaj ausgebildet hat.